

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про ріелторську діяльність : Указ Президента України від 27 червня 1999 року № 733/99 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/733/99/ed19990714/find?text=%CF%EE%F1%E5%F0%E5%E4%ED%E8%F6%FC%EA%E0+%E4%B3%FF%EB%FC%ED%B3%F1%F2%FC,+%EF%EE%E2%27%FF%E7%E0%ED%E0+%E7+%ED%E5%F0%F3%F5%EE%EC%E8%EC+%EC%E0%E9%ED%EE%EC>.
2. Сальнікова Г.І. Правове регулювання посередництва у підприємницькій діяльності : дис. ... канд. юрид. наук / Г.І. Сальнікова. – Х., 2003. – 206 с.
3. Конфліктологія : [навч. посіб.] / [Л.М. Ємельяненко, В.М. Петюх, Л.В. Торгова, А.М. Гриненко]. – К. : КНЕУ, 2003. – 315 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://buklib.net/books/28774>.
4. Про затвердження Правил застосування Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» : Постанова Верховної Ради України ; Правила від 27 червня 1995 року № 247/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/247/95-вр>.
5. Дзера О.В. Цивільне право України. Особлива частина / О.В. Дзера [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://westudents.com.ua/glavy/73305-1-ponyattya-poserednitskih-poslug.html>.
6. Васильєва В.А. Договірне регулювання відносин з надання посередницьких послуг / В.А. Васильєва // Університетські наукові записки. – 2010. – № 4 (36). – С. 148–164.
7. Васильєва В.А. Істотні умови посередницького договору / В.А. Васильєва // Університетські наукові записки. – 2006. – № 1(17) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.univer.km.ua/visnyk/952.pdf>.
8. Цюра В.В. Представництво та посередництво як способи виникнення та здійснення цивільних прав: аспекти взаємодії / В.В. Цюра // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2011. – № 3. – С. 42–47. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmj_2011_3_8.
9. Резнікова В.В. Правове регулювання посередництва на ринку нерухомості / В.В. Резнікова // Університетські наукові записки. – 2011. – № 3 (39). – С. 107–121.
10. Резнікова В.В. Поняття та особливості посередницьких договорів / В.В. Резнікова // Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. Юридичні науки. – 2010. – № 85. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://papers.univ.kiev.ua/1/jurydychni_nauky/articles/reznikova-v-the-concept-and-futures-of-the-mediation-agreements_17639.pdf.

УДК 346.52:346.2

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ДЕРЖАВНИХ КОШТІВ

WAYS OF IMPROVEMENT OF ECONOMIC AND LEGAL REGULATION IN THE PROVISION OF EFFICIENT USE OF PUBLIC FUNDS

Петруненко Я.В.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри господарського права і процесу

Національного університету «Одеська юридична академія»

Стаття присвячена дослідженню сучасного стану господарського законодавства у сфері регулювання ефективного використання державних коштів. Визначено поняття «господарсько-правове регулювання забезпечення ефективного використання державних коштів»; виявлено окремі недоліки такого регулювання. На підставі проведеного аналізу розроблено практичні рекомендації щодо удосконалення господарсько-правового регулювання у досліджуваній сфері.

Ключові слова: господарське законодавство, господарсько-правове регулювання, удосконалення, державні кошти, ефективне використання.

Статья посвящена исследованию современного состояния хозяйственного законодательства в сфере регулирования эффективного использования государственных средств. Определено понятие «хозяйственно-правовое регулирование обеспечения эффективного использования государственных средств»; выявлены отдельные недостатки такого регулирования. На основе проведенного анализа разработаны практические рекомендации по совершенствованию хозяйственно-правового регулирования в исследуемой сфере.

Ключевые слова: хозяйственное законодательство, хозяйственно-правовое регулирование, совершенствование, государственные средства, эффективное использование.

The article is devoted to the study of the current state of economic legislation in the field of regulating the effective use of public funds. The concept of economic and legal regulation of ensuring the effective use of public funds is determined; here are some disadvantages of such regulation. Based on the analysis conducted, practical recommendations for improving the economic and legal regulation in the field of study are developed.

Key words: economic legislation, economic-legal regulation, improvement, state funds, effective use.

Постановка проблеми. Специфічний характер господарсько-правових засобів забезпечення ефективного використання державних коштів зумовлює необхідність їх належної правової регламентації. Тому зміст, порядок та умови застосування таких засобів регулюються актами господарського законодавства. При цьому аналітична характеристика сучасного стану правового регулювання господарсько-правових засобів дасть змогу виявити окремі прогалини та недоліки відповідного законодавства, а

також визначити шляхи їх усунення та напрями удосконалення господарського законодавства у цій сфері.

Стан опрацювання. Окремі питання правового регулювання у цій сфері вивчали такі науковці, як Ю.П. Бурило, О.М. Вінник, І.О. Віхрова, О.П. Віхров, С.І. Єршова, Д.В. Задихайло, Д.В. Лічак, В.К. Мамутов, А.О. Олєфір, В.Г. Олєха, О.П. Подцерковний, Г.В. Смолин, В.А. Устименко, Р.І. Шабанов, В.С. Щербина, І.М. Ямкова та інші. Однак нині відсутні будь-які системні комплексні наукові розвідки щодо

господарсько-правових засобів забезпечення ефективного використання державних коштів й шляхів удосконалення правового регулювання у цій сфері. Наявні наукові праці висвітлюють цю проблематику невичерпно, отже, вивчення цієї теми видається актуальним і перспективним.

Метою статті є визначення напрямів удосконалення господарсько-правового регулювання у сфері забезпечення ефективного використання державних коштів. Заради досягнення поставленої мети важливо виконати такі завдання: визначити поняття «господарсько-правове регулювання у сфері забезпечення ефективного використання державних коштів», виявити окремі його недоліки, розробити практичні рекомендації щодо удосконалення господарсько-правового регулювання у досліджуваній сфері.

Виклад основного матеріалу. Регулювання діяльності у сфері забезпечення ефективного використання державних коштів здійснюється за допомогою норм багатьох різних галузей права, у системі яких особливе місце займає господарське законодавство.

Зокрема, під господарсько-правовим регулюванням у сфері забезпечення ефективного використання державних коштів варто розуміти особливий вид діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, яка виражається у прийнятті ними актів господарського законодавства або інших видів регуляторних актів, в яких визначаються поняття, види господарсько-правових засобів ефективного використання державних коштів, порядок, підстави та умови їх застосування до суб'єктів господарювання з метою забезпечення високого соціально-економічного ефекту у державі.

Правове регулювання господарсько-правових засобів забезпечення ефективного використання державних коштів здійснюється за допомогою системи нормативно-правових законодавчих та підзаконних актів, а також локальних актів, прийнятих суб'єктами господарювання або їх саморегульованими організаціями.

Так, аналізуючи законодавчу базу, слід зауважити, що закони, як правило, присвячені регламентації якогось конкретного господарсько-правового засобу або ж їх застосуванню у певних видах господарської діяльності. Це, зокрема, закони України «Про інвестиційну діяльність» [1], «Про інноваційну діяльність» [2], «Про державно-приватне партнерство» [3], «Про ціни і ціноутворення» [4], «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» [5], «Про ліцензування видів господарської діяльності» [6], «Про наукову і науково-технічну діяльність» [7], «Про публічні закупівлі» [8] та ін.

Деякі з цих законодавчих актів були оновлені з метою узгодження їх з проголошеною державою новою регуляторною політикою у сфері господарської діяльності. Наприклад, одним із таких актів є Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» [6]. Порівняно з попереднім Законом, що втратив чинність [9], у новому Законі [6] було зменшено кількість видів господарської діяльності, які підлягають ліцензуванню, а сама процедура отримання ліцензії значно спростилася.

Як зазначають із цього приводу деякі дослідники, зменшення кількості видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, цілком відповідає сучасній політиці влади щодо проведення дерегуляції в Україні та скорочення кількості послуг органів влади, які є додатковими перепонами як для представників бізнесу, так і для пересічних громадян [10].

Значних змін зазнала і сфера публічних закупівель, порядок здійснення яких опосередковано новим Законом України «Про публічні закупівлі» [8]. Раніше це питання регулювалось Законом України «Про здійснення державних закупівель» [11]. Порівняльний аналіз цих законодавчих актів свідчить, що у новому Законі [8] було закладено спробу підвищити прозорість та відкритість здійснення таких закупівель, створити умови для забезпечення рів-

ного доступу суб'єктів господарювання до закупівельних процедур, запровадивши електронний їх формат та багато інших цікавих новел. Однак, чи стали дієвими такі позитивні законодавчі зміни, нині важко сказати.

Оновлення зазнав також Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [7]. Відповідно до нього, визначені сфери, в яких держава забезпечує підтримку шляхом:

- 1) створення сучасної наукової інфраструктури і системи інформаційного забезпечення наукової і науково-технічної діяльності, інтеграцію освіти, науки і виробництва;
- 2) підготовки кадрів у сфері наукової і науково-технічної діяльності вищими навчальними закладами, закладами післядипломної освіти, науковими установами, а також спеціалізованими загальноосвітніми навчальними закладами, які взаємодіють між собою та з науковими установами тощо.

Водночас, як виявилось, потребує уточнення процедура надання відповідної підтримки суб'єктам господарювання, що здійснюють наукову або науково-технічну діяльність, оскільки у Законі [7] така процедура не визначена.

У 2015 р. також було прийнято новий Закон України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» [5], який визначає правові та організаційні засади розроблення, прийняття та застосування технічних регламентів і передбачених ними процедур оцінки відповідності, а також здійснення добровільної оцінки відповідності.

Деякі законодавчі акти у досліджуваній сфері, на жаль, не були оновлені, хоча, з огляду на виклики сучасності, вони потребують перегляду та внесення відповідних змін.

Наприклад, одним із таких є Закон України «Про ціни і ціноутворення» [4], дія якого поширюється на відносини, що виникають у процесі формування, встановлення та застосування цін Кабінетом Міністрів України, органами виконавчої влади, органами, що здійснюють державне регулювання діяльності суб'єктів природних монополій, органами місцевого самоврядування та суб'єктами господарювання, які провадять діяльність на території України, а також здійснення державного контролю (нагляду) та спостереження у сфері ціноутворення. У цьому Законі [4], насамперед, потребують визначення основні процедури, пов'язані із встановленням граничних цін та тарифів, фіксованих державних цін тощо.

Однак більш суттєвого удосконалення потребують закони України «Про інвестиційну діяльність» (був прийнятий ще у 1991 р.) [1] та «Про інноваційну діяльність» [2]. Ці законодавчі акти мають важливе регуляторне значення, оскільки виступають правовою основою для залучення інвестицій у національну економіку, а також розміщення державних інвестицій у приватному секторі тощо.

Так, у Законі України «Про інвестиційну діяльність» лише згадується, що Верховна Рада України затверджує у складі основних напрямів економічного і соціального розвитку держави обсяги державних інвестицій, здійснюваних завдяки коштам державного бюджету [1], а у Законі України «Про інноваційну діяльність» зазначається, що фінансова підтримка інноваційної діяльності коштом Державного бюджету України, бюджету Автономної Республіки Крим, місцевих бюджетів надається у межах коштів, передбачених відповідними бюджетами [2], але при цьому не розкривається порядок надання відповідної інвестиційної підтримки з боку держави. Крім того, деякі положення цих законів є просто застарілими і не відповідають духу сучасності.

У зв'язку з цим виникає необхідність у розробці положень нового закону «Про інвестиційну та інноваційну діяльність», в якому було б доцільно визначити: принципи здійснення інвестиційної та інноваційної діяльності, мету і напрями державної політики у сфері інвестиційної та інноваційної діяльності, функції Кабінету Міністрів

України та центральних органів державної влади у сфері регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності, порядок та межі здійснення державною наглядом (контролю) за суб'єктами інвестиційної та інноваційної діяльності, поняття та істотні умови інвестиційного договору, особливий режим оподаткування інвестиційної діяльності тощо. З цього приводу варто зауважити, що у Верховній Раді України зареєстровано законопроект «Про внесення змін до Закону України «Про інвестиційну діяльність» щодо державних інвестиційних проектів» [12], однак нині він не включений до порядку денного.

У системі законодавчих актів, окрім тих, що присвячені питанням регулювання окремих видів господарсько-правових засобів забезпечення ефективного використання державних коштів, необхідно виділити такі, в яких визначені організаційні, засадничі й інші аспекти застосування відповідних засобів.

Зокрема, одним із таких є Закон України «Про відкритість використання публічних коштів» [13], який був прийнятий 11 лютого 2015 р. із метою підвищення прозорості у сфері використання публічних коштів. Публічні кошти у цьому Законі [13] визначаються як кошти державного бюджету, бюджету Автономної Республіки Крим та місцевих бюджетів, кредитні ресурси, надані під державні та місцеві гарантії, кошти Національного банку України, державних банків, державних цільових фондів, Пенсійного фонду України, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, а також кошти суб'єктів господарювання державної і комунальної власності, отримані ними від їхньої господарської діяльності. Таким чином, «публічні кошти» є більш широким поняттям, ніж «бюджетні кошти», тому дія Закону [13] поширюється не тільки на бюджетні кошти, але і на використання інших видів публічних коштів, що можуть спрямовуватися, зокрема, й на фінансування певних господарсько-правових засобів (прямих чи непрямих).

Велике значення мають постанови уряду, присвячені визначенню критеріїв, яким мають відповідати суб'єкти господарювання заради отримання державної підтримки у різних формах.

Так, була прийнята Постанова Кабінету Міністрів України «Про визначення критеріїв віднесення об'єктів державної власності до таких, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави» від 3 листопада 2010 р. № 999 [14], в якій до об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави, віднесені суб'єкти господарювання державного сектору економіки, які відповідають одному або кільком таким критеріям: підприємства паливно-енергетичного комплексу; підприємства, що здійснюють транспортування хімічних продуктів магістральними трубопроводами та обслуговування таких трубопроводів; підприємства, що здійснюють геологічне вивчення і розроблення нафтогазових надр; підприємства, що здійснюють видобування та переробку корисних копалин загальнодержавного значення; підприємства, що провадять топографо-геодезичну і картографічну діяльність тощо.

З певною періодичністю Кабінет Міністрів України затверджує перелік таких підприємств. Наприклад, нині діє Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави» від 4

березня 2015 р. № 83 [15] із внесеними до неї змінами у червні 2016 р. [16].

Під час аналізу цих підзаконних нормативно-правових актів стає зрозумілим, що обмежувати стратегічно важливі підприємства тільки лише державною формою власності не доцільно, адже є чимало прикладів приватних підприємств, що виступають великими платниками податків та мають важливе значення для розвитку економіки країни. Отже, потребують уточнення (розширення) як саме поняття «суб'єкт господарювання стратегічного значення», так і критерії для його визначення.

Висновки. Таким чином, проведений вище науково-правовий аналіз показав, що в Україні триває процес реформування державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності, який супроводжується прийняттям нових прогресивних регуляторних актів, зокрема тих, в яких визначаються правові засади застосування деяких видів господарсько-правових засобів забезпечення ефективного використання державних коштів, що можна підкреслити з позитивної сторони.

Водночас у процесі проведеного дослідження виявлено і низку недоліків у даній сфері, зокрема: невизначеність деяких питань, пов'язаних із застосуванням таких видів господарсько-правових засобів, як державна підтримка, надання податкових пільг тощо; застарілість норм деяких законодавчих актів (зокрема, законів України «Про інвестиційну діяльність» [1] та «Про інноваційну діяльність» [2]); відсутність чітких критеріїв віднесення суб'єктів господарювання до тих, які мають стратегічно важливе значення для розвитку економіки України; відсутність спеціальних законів, які регламентують деякі види господарсько-правових засобів (наприклад, щодо контракції сільськогосподарської продукції та ін.).

З метою усунення вказаних недоліків вважаємо за можливе запропонувати: 1) у Податковому кодексі України [17] чітко визначити, які підприємства або господарюючі суб'єкти інших організаційно-правових форм можуть претендувати на отримання податкових пільг; 2) у Законі України «Про наукову та науково-технічну діяльність» [7] уточнити процедуру надання державної підтримки суб'єктам господарювання, що здійснюють наукову або науково-технічну діяльність; 3) актуалізувати положення законодавства у сфері інвестиційної та інноваційної діяльності до сучасних вимог ринку і реалій економічної ситуації, зокрема принципи здійснення інвестиційної та інноваційної діяльності, мету і напрями державної політики у сфері інвестиційної та інноваційної діяльності, функції Кабінету Міністрів України та центральних органів державної влади у сфері регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності, порядок та межі здійснення державною наглядом (контролю) за суб'єктами інвестиційної та інноваційної діяльності, поняття та істотні умови інвестиційного договору, особливий режим оподаткування інвестиційної діяльності тощо; 4) уточнити (розширити) поняття «суб'єкт господарювання стратегічного значення», не обмежуючи його тільки лише державними підприємствами, а також критерії його визначення; 5) розробити спеціальні закони, що регламентуватимуть окремі види господарсько-правових засобів забезпечення ефективного використання державних коштів, зокрема такі, як контракція сільськогосподарської продукції [18], державне кредитування суб'єктів господарської діяльності тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18 вересня 1991 р. № 1560-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 47. – Ст. 646 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
2. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04 липня 2002 р. № 40-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 36. – Ст. 266 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
3. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 01 липня 2010 р. № 2404-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 40. – Ст. 524 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>.
4. Про ціни і ціноутворення : Закон України від 21 червня 2012 р. № 5007-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 19-20. – Ст. 190 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5007-17>.

5. Про технічні регламенти та оцінку відповідності : Закон України від 15 січня 2015 р. № 124-VIII // Офіційний вісник України. – 2015. – № 12. – Ст. 306 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/124-19>.
6. Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України від 2 березня 2015 р. № 222-VIII // Офіційний вісник України. – 2015. – № 25. – Ст. 722 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/222-19>.
7. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26 листопада 2015 р. № 848-VIII // Офіційний вісник України. – 2016. – № 2. – Ст. 40 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/848-19>.
8. Про публічні закупівлі : Закон України від 25 грудня 2015 р. № 922-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 9. – Ст. 89 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/922-19>.
9. Про ліцензування певних видів господарської діяльності: Закон України від 1 червня 2000 р. № 1775-III (втратив чинність) // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 36. – Ст. 299 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1775-14>.
10. Волченко О. Деякі аспекти аналізу Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» / О. Волченко // «Погляд юриста», Юридичний блог компанії Jurimex, 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://jurblog.com.ua/2015/07/deyaki-aspekti-analizu-zakonu-ukrayini-pro-litsenzuvannya-vidiv-gospodarskoji-diyalnosti/>.
11. Про здійснення державних закупівель : Закон України від 10 квітня 2014 р. № 1197-VII (втратив чинність) // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 24. – Ст. 883 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1197-18>.
12. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про інвестиційну діяльність» щодо державних інвестиційних проектів від 29 квітня 2016 р., реєстр. № 4547 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58923.
13. Про відкритість використання публічних коштів : Закон України від 11 лютого 2015 р. № 183-VIII // Офіційний вісник України. – 2015. – № 18. – Ст. 476 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/183-19>.
14. Про визначення критеріїв віднесення об'єктів державної власності до таких, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави : Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. № 999 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 84. – Ст. 2948 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/999-2010-p>.
15. Про затвердження переліку об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави: Постанова Кабінету Міністрів України від 4 березня 2015 р. № 83 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 20. – Ст. 555 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/83-2015-p>.
16. Про внесення зміни до переліку об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави : Постанова Кабінету Міністрів України від 08 червня 2016 р. № 398 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 54. – Ст. 1888 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/398-2016-p>.
17. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. // Офіційний вісник України. – 2010. – № 92. – Т. 1.– Ст. 3248 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
18. Петруненко Я. Контрактація як господарсько-правовий механізм забезпечення ефективного використання державних коштів / Я. Петруненко // Публічне право. – 2015. – № 4 (20). – С. 129–137.